

**СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ АДМІНІСТРАТИВНИХ,
СОЦІАЛЬНИХ ТА ОСВІТНІХ ПОСЛУГ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА**

Матеріали науково-практичної конференції

18 квітня 2013 р., м. Луганськ

У двох томах

Том 2

УДК 378.014.6:005.642.4(477),,197/200”

Н. С. Васиньова

**КРИТЕРІЇ АНАЛІЗУ Й ОЦІНКИ РОЗВИТКУ ТЕОРІЇ УПРАВЛІННЯ ВИЩИМИ НАВЧАЛЬНИМИ
ЗАКЛАДАМИ В УКРАЇНІ (ОСТАННЯ ЧВЕРТЬ ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТОЛІТТЯ)**

Сучасне українське суспільство вступило в якісно новий етап розвитку, відбуваються принципові зміни в економіці, соціальних відносинах, науці й техніці. Ці зміни вимагають певної переорієнтації в структурі управління вищими навчальними закладами різних рівнів акредитації.

Будь-яка організаційна система вимагає управління. Одним із провідних напрямків реформування управління вищою педагогічною освітою в Україні вважається посилення акцентів на управління розвитком вищих навчальних закладів [2].

Проблемам управлінської діяльності керівників освітніх закладів приділяють увагу велике коло науковців-практиків і теоретиків із цієї галузі знань. Однією з таких галузей знань є теорія управління. Теорія управління вищими навчальними закладами є складною системою, яка знаходиться в постійному розвитку. Розвиток теорії управління вищими навчальними закладами безпосередньо впливає на ефективність управління закладом освіти та якість вищої освіти. Таким чином, актуальність проблеми очевидна.

Логіка нашого дослідження передбачає розкриття поняття „розвиток”. Більшість науковці розглядають „розвиток” як процес і результат змін. Такі науковці, як А. Авер'янов, Б. Грушин, Б. Кедров, В. Столяров, Ф. Шмідт зазначають, що дослідження процесів змін є одним із найважливіших компонентів сучасного наукового пізнання [2].

Поряд із цим, у роботі В. Столярова обґрунтовано, що дослідження процесу змін обов'язково передбачає аналіз того, що змінюється. З'ясування сутності процесу змін обумовлює встановлення предмета, який змінюється, і що саме відбувається з ним у процесі змін. При цьому необхідно розрізнити сутність змін, причини змін і механізм протікання змін [9, с. 132].

Як зазначає С. Гончаренко, потрібні нові, якісні підходи до організації наукових досліджень, що давали б можливість визначити актуальні й перспективні напрями розвитку педагогічної науки, давали далекосяжну оцінку провідним тенденціям у тій чи іншій галузі педагогічної науки, оцінювали якість виконаних досліджень.

Проблема якості науково-педагогічних досліджень – одна з кардинальних методологічних проблем педагогічної науки. В сучасних умовах вона набуває першорядного значення.

Необхідність аналізу й оцінювання тенденцій розвитку науки, якості виконання досліджень зумовлюється й самою складністю розвитку науки, її суперечливістю, і наявністю численних точок зору, різних наукових шкіл і підходів [8].

Отже, для нашого дослідження необхідна розробка універсального методологічного підходу до аналізу й оцінки розвитку теорії управління вищими навчальними закладами, який би дозволяв побачити рівень розвитку теорії управління.

Отже, такий підхід допоможе:

- вивчити всі сторони, усі елементи теорії управління в їхній системі;
- простежити поступовий розвиток теорії управління вищими навчальними закладами;
- визначити моменти переходу розвитку теорії управління вищими навчальними закладами, тобто виявити зміну парадигм теорії управління, які характеризують певну етапність цього процесу;
- здійснити порівняльний аналіз цих етапів із метою виділення особливостей кожного з періодів;
- обґрунтувати наукову новизну досліджень теорії управління вищими навчальними закладами;
- визначити тенденції подальшого розвитку теорії управління вищими навчальними закладами.

Вищезазначеним вимогам відповідає критеріально-комплексний підхід до аналізу й оцінки процесів розвитку системи освіти й педагогічної думки [5].

Сутність такого підходу полягає в розробці, обґрунтуванні й використанні в ході дослідження системи критеріїв для аналізу й оцінки розвитку теорії управління вищими навчальними закладами, яка забезпечує детальний, якісний та об'єктивний аналіз.

Виділення чітких критеріїв є однією з вимог до методології педагогічних досліджень [3].

Спочатку потрібно визначити зміст понять „критерії” та „показники”. В енциклопедичних

словниках поняття „критерій” – це ознака, за якою можна судити про щось, мірило для визначення, оцінки предмета чи явища; підстава для оцінки або класифікації чогось [1, с. 8].

У педагогічній теорії під поняттям „критерій” розуміють об’єктивну ознаку, за допомогою якої здійснюється порівняльна оцінка досліджуваного явища, ступеня розвитку його в різних обстежених осіб або сукупність таких якостей явища, що відображають його суттєві характеристики і саме тому підлягають оцінці [10].

Критерії виступають відповідним індикатором, на підставі якого оцінюється динаміка та результативність експериментального дослідження. За допомогою критеріїв має встановлюватися зв’язок між усіма компонентами досліджуваної системи, якісні показники мають виступати в єдності з кількісними.

У свою чергу, „показники” – це наочні дані про результати якоїсь роботи, якогось процесу; явище або подія, на підставі яких можна робити висновки про перебіг якого-небудь процесу [8]; дані, які свідчать про розвиток та перебіг чогось [5].

У роботах О. Адаменко, В. Курила, Є. Хрикова обґрунтовано вимоги до розробки комплексу критеріїв:

1. Критерії повинні відбивати суттєві характеристики системи освіти й педагогічної думки.
2. Критерії мають відбивати не окремі характеристики, а всю сукупність суттєвих характеристик системи освіти, забезпечувати їх багатомірний аналіз і оцінку.
3. Критерії мають являти собою теоретично й логічно обґрунтовану систему взаємопов’язаних характеристик системи освіти.
4. Критерії повинні давати змогу оцінити як процес розвитку системи освіти, так і його поточні та кінцеві результати.
5. Формулюючи критерії, треба враховувати можливість отримання необхідної для оцінки того чи іншого явища інформації.
6. При розробці системи критеріїв треба враховувати головні існуючі підходи до аналізу історико-педагогічних явищ (діалектичний, системний, парадигмальний, історико-педагогічний, гносеологічний тощо).
7. Система критеріїв має бути перевіреною на практиці.
8. Бажано, щоб обґрунтований комплекс критеріїв можна було застосувати для оцінки подібних історико-педагогічних явищ [11; 4, с. 2–7].

При розробці комплексу критеріїв для аналізу й оцінки розвитку теорії управління вищими навчальними закладами в означений період ми аналізували критерії й показники, запропоновані О. Адаменко, А. Дмитрієвим, В. Курилом, Є. Хриковим, та О. Шевченко.

У табл. 1 наведено узагальнені відомості про критерії, які науковці використовували у своїх працях з проблем розвитку освіти, педагогічної думки і теорії.

Таблиця 1.

Аналіз критеріїв визначення рівня розвитку науки

Критерій, запропонований науковцями	Науковці, які розробили критерії				
	Дмитрієв А. С.	Курило В. С.	Хриков Є. М., Адаменко О. В.	Шевченко О. В.	
Спрямованість досліджень	+	+	+	+	
Шляхи формування проблематики дослідження	+				+
Наступність розвитку теорії управління	+				+
Наступність розвитку теорії управління	+				+
Якісний склад дослідників	+	+	+		+
Форма відображення отриманої в результаті дослідження наукової інформації	+	+	+		+
Рівень розвитку досліджуваного явища	+	+	+		+
Рівень розвитку досліджуваного явища	+	+	+		+

Продовження таблиці 1.

Вплив досліджуваного явища на педагогічну практику в Україні в певний період	+			+
Здатність досліджуваного явища до подальшого розвитку, тобто наявність прогресивних тенденцій, що можливо екстраполювати в майбутнє	+		+	
Здатність досліджуваного явища до подальшого розвитку, тобто наявність прогресивних тенденцій, що можливо екстраполювати в майбутнє	+		+	
Зв'язок досліджуваного явища з сучасною теорією		+		
Методологічні засади дослідження, педагогічного пошуку		+		
Характеристика процедури педагогічного пошуку		+	+	
Наукова новизна педагогічних пошуків, досліджень		+	+	
Відповідність педагогічної думки внутрішній логіці розвитку педагогічної науки	+			
Характер та результативність зв'язку педагогічної думки з практикою	+			
Розвиток системи науково-педагогічної комунікації	+			

Форма дослідження розвитку теорії організації				+	
Форми педагогічних досліджень організації пошуків,	+				

1. *Спрямованість досліджень теорії управління вищими навчальними закладами:*
 - розробка та розвиток понятійного апарату теорії управління ВНЗ;
 - обґрунтування змісту діяльності керівників вищих навчальних закладів;
 - дослідження головних функцій управління;
 - моделювання методів управління;
 - розробка та аналіз закономірностей, принципів управління вищими навчальними закладами;
 - наукове обґрунтування концепції, теорії управління.
2. *Склад науковців (носіїв, генераторів) з проблем управління вищими навчальними закладами:*
 - загальна кількість науковців;
 - працівники ВНЗ;
 - працівники шкіл;
 - працівники установ управління;
 - наукові працівники.
3. *Форми організації пошуків, досліджень розвитку теорії управління вищими навчальними закладами:*
 - індивідуальні роботи;
 - колективні роботи;
 - індивідуальні роботи під керівництвом наукового керівника, консультанта.
4. *Форма відображення отриманої в результаті дослідження наукової інформації:*
 - статті в часописах та збірниках;
 - монографії;
 - дисертації;
 - методичні рекомендації;
 - навчальні посібники;
 - наукові звіти;
 - загальна кількість праць.
5. *Методологічні засади дослідження теорії управління вищими навчальними закладами:*
 - розробленість проблем методології дослідженості теорії управління;
 - реалізація методологічних підходів;
 - кількість робіт із методологічних проблем теорії управління ВНЗ.
6. *Рівень розвитку теорії управління вищими навчальними закладами:*
 - спрямованість робіт на опис практичного досвіду управління;
 - спрямованість робіт на аналіз практичного досвіду управління;
 - розробка методичних рекомендацій;
 - відповідність теорії управління ВНЗ в Україні прогресивним світовим тенденціям теорії управління;
 - поява нових парадигм теорії управління.

Окреме використання одного з цих критеріїв та показників не дозволить повною мірою проаналізувати стан та розвиток теорії управління вищими навчальними закладами. Тому застосування в комплексі цих критеріїв та показників дозволить усебічно розглянути розвиток теорії управління вищими навчальними закладами.

Отже, проведення такого аналізу розвитку теорії управління вищими навчальними закладами, виявлення етапів, особливостей розвитку цієї галузі є перспективним напрямком педагогічних досліджень.

Література

1. **Великий** тлумачний словник укр. мови (з дод. і допов.) / Уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. – К. : Ірпіль : ВТФ „Перун”, 2005. – 1728 с.– С. 1368.
2. **Сутність** і структура поняття „управління розвитком педагогічного коледжу” Горобець Д. В. [Електронний ресурс] / Д. В. Горобець // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2012. – №7. – С. 29. – Режим доступу до журн.: http://alma-mater.luguniv.edu.ua/magazines/visnyk/2012/Visnyk_ped_7_1.pdf. – Назва з екрана. – Дата звернення: 08.04.2013.
3. **Загвязинский В. И.** Методология и методы психолого-педагогического исследования : учеб.

пособие для студ. учреждений высш. проф. образования / В. И. Загвязинский, Р. О. Атаханов. – 7-е изд., стер. – М. : Издательский центр „Академия”, 2012. – 208 с. **4. Курило В.** Моделювання системи критеріїв оцінки розвитку освіти в регіоні / В. Курило // Педагогіка і психологія. – 1999. – №2. – С. 35–39. **5. Курило В. С.** Становлення і розвиток системи освіти та педагогічної думки Східноукраїнського регіону в ХХ столітті: Дис. ... докт. пед. наук. – Луганськ, 2000. – 507 с. **6. Новий** тлумачний словник української мови : в 4 т. – К. : Аконіт, 1999. – Т. 3. **7. Гончаренко С.** Про критерії оцінювання педагогічних досліджень [Електронний ресурс] / Семен Гончаренко. – Режим доступу: <http://ukped.com/skarbnichka/781.html>. – Назва з екрана. – Дата звернення: 05.04.2013. **8. Словник** української мови: в 11 томах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/pokaznyk>. – Назва з екрана. – Дата звернення: 05.04.2013. **9. Столяров В. И.** Процесс изменения и его познания (логико-методологические проблемы) / В. И. Столяров. – М. : Наука, 1966. – 251 с. **10. Галицин К. О.** Характеристика рівнів сформованості комунікативної культури студентів ВТНЗ у процесі позааудиторної роботи [Електронний ресурс] / К. О. Галицин. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/36_PVMN_2012/Pedagogica/3_123620.-doc.htm, <http://ukped.com/skarbnichka/781.html> – Назва з екрана. – Дата звернення: 05.04.2013. **11. Хриков Є.** Педагогічна наука в Україні : стан та напрями розвитку / Є. Хриков, О. Адаменко // Шлях освіти. – С. 2–7.

Васиньова Н. С. Критерії аналізу й оцінки розвитку теорії управління вищими навчальними закладами в Україні (остання чверть ХХ – початок ХХІ століття).

У статті розкрито зміст понять „розвиток”, „критерії” й „показники”. Проаналізовано праці науковців, в яких виокремлено критерії з аналізу розвитку освіти, педагогічної думки та теорії. На основі цього аналізу запропоновано комплекс критеріїв й показників для аналізу та оцінки розвитку теорії управління вищими навчальними закладами в Україні в зазначений період.

Ключові слова: критерії, показники, теорія управління, вищі навчальні заклади.

Васиньова Н. С. Критерии анализа и оценки развития теории управления высшими учебными заведениями в Украине (последняя четверть XX – начало XXI века).

В статье раскрыто содержание понятий „развитие”, „критерии” и „показатели”. Проанализированы труды ученых, в которых выделены критерии анализа развития образования, педагогической мысли и теории. На основе этого анализа предложен комплекс критерий и показателей для анализа и оценки развития теории управления высшими учебными заведениями в Украине в указанный период.

Ключевые слова: критерии, показатели, теория управления, высшие учебные заведения.

Vasinyova N. S. Evaluation Criteria of the Theory Development of Higher Education Institutions Management (the last quarter of XX – the beginning of XI century) in Ukraine.

The meaning of notions “development”, “criteria” and “indices” are revealed in the article. The author analyzed the works of scientists in which the criteria for the development analysis of education, pedagogical thought and theory are singled out. The complex of criteria and indices for analysis and evaluation of the theory development of higher education institutions management in Ukraine in the definite period is suggested on the basis of this analysis.

Key words: criteria, indices, management theory, higher education institutions.